

<https://doi.org/10.31891/2307-5740-2024-326-22>

УДК 339.5:338.2

СМЕНТИНА Наталія

Одеський національний морський університет

<https://orcid.org/0000-0002-3205-1377>

e-mail: smentyna.ef@onmu.org.ua

ІНСТРУМЕНТИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЕКСПОРТУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

У статті проаналізовано вплив війни в Україні на експорт як найпростішу форму організації зовнішньоекономічної діяльності національними підприємствами. Виявлено загальні тенденції щодо експорту товарів та послуг, зокрема в контексті зміни географічної структури, а також зазначено нерівномірність скорочення експорту за секторами національної економіки. Визначені виклики, що постали перед національними підприємствами через запровадження інструментів митно-тарифного та нетарифного державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності як з боку уряду України так і світових гравців ринку. Показана роль адміністративних економічних інструментів, що переслідують за мету запобігання продовольчій небезпеці. Зосереджено увагу на такому інструментові державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності, як мито, та показана трансформація його ролі зі своєрідного бар'єра входження на світові ринки в преференцію щодо підтримки українського бізнесу в складних умовах війни. Через послаблення захисної функції мита наголошено на важливості інструментів нетарифного регулювання у вигляді технічних бар'єрів, дотацій, субсидій, інструментів валютного регулювання та ін. Визначено інструменти урядової фінансової підтримки українських підприємств з експортним потенціалом.

Ключові слова: державне регулювання, експорт, інструменти тарифного регулювання, перешкоди, преференції, експортний потенціал, експортна стратегія.

SMENTYNA Nataliia

Odessa National Maritime University

INSTRUMENTS OF STATE REGULATION OF EXPORTS UNDER THE CONDITIONS OF MARITAL STATE

The article analyses the impact of the war in Ukraine on national entrepreneur's export activity as the simplest form of their foreign economic activity. The general trends in the Ukrainian export of goods and services were revealed. For example, in the context of changes in geographical structure, the only available direction of Ukraine's foreign trade now is the west. Also, the unevenness of the export reduction by the sectors of the national economy was noted. The article shows the present of export reduction in all sectors of Ukraine economy.

The article defines the challenges faced by national entrepreneurs due to the introduction of customs-tariff and non-tariff state regulation of foreign economic activity as by the Ukrainian government and by global market players. Among the challenges, the following are identified: closing the markets of the aggressor country and the needs of finding new sales markets for nationally produced products; problems with logistics; changes in the list of goods whose export is subject to quotas and licensing.

The article shows the role of administrative economic instruments pursued to prevent food insecurity. Attention is focused on such an instrument of state regulation of foreign economic activity as the customs duty. The transformation of this state regulation instrument role from a kind of barrier to entering world markets into a preference for supporting Ukrainian business in the difficult conditions of war has been shown. Due to the weakening of the protective function of customs duties, the importance of non-tariff regulation tools in the form of technical barriers, subsidies, subsidies, currency regulation tools, etc. has been emphasized. The instruments of government financial support of Ukrainian entrepreneurs with export potential have been determined. The main of these tools are: informing businesses about changes in the legislative framework of foreign economic activity from the State Institution "Office of Entrepreneurship Development and Reforms"; stimulating export expansion through financial risk insurance; the possibility of obtaining grant support within the framework of the implementation of the government initiative "Is a Job"; consulting support from the Chamber of Commerce and Industry.

Keywords: state regulation, export, tariff regulation tools, obstacles, preferences, export potential, export strategy.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Однією з найпростіших форм організації зовнішньоекономічної діяльності підприємства є експорт. Порівняно з іншими формами виходу підприємства на світові ринки продукції за умов експорту забезпечується мінімальний ризик для суб'єкта підприємницької діяльності, оскільки експорт потребує від підприємця мінімальних інвестиційних витрат та поточних грошових зобов'язань, мінімальних змін у товарному асортименті та власне структурі підприємства. Разом з тим, ухвалюючи рішення про експорт продукції на світові ринки, суб'єкт підприємницької діяльності повинен керуватися експортною стратегією, зважаючи на те, що світова торгівля порівняно з внутрішньою є більш ризикованішою, через відмінності економічних, правових, соціальних та інших умов у різних державах. При розробці експортної стратегії варто неодмінно звернути увагу на доступність світових ринків, на бар'єри входження на ринок відповідної країни світу у вигляді інструментів митно-тарифного та нетарифного регулювання. Необхідно прорахувати, за можливості, усі ризики, з якими може зіштовхнутися підприємець. Одночасно практика ведення господарської діяльності переконує, що суб'єкт підприємництва повинен постійно контролювати

кон'юнктурні зміни та адаптувати наявну (попередньо розроблену) експортну стратегію під виклики зовнішнього оточення.

Значні випробування постали перед українськими суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності, які спеціалізуються на експорті, з початком повномасштабної війни, яку Російська Федерація розпочала 24 лютого 2022 року проти України. З одного боку, змінилася політика державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності як з боку уряду України так і світу. З іншого боку, національні виробники обрали курс на адаптацію стратегії своєї поведінки на світових ринках під наявний інструментарій державного регулювання.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Питання державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності завжди було в полі зору представників наукової спільноти. У своїх працях науковці досліджували роль інструментів різних методів державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності, їх вплив на ефективність підприємницької діяльності загалом та конкретної сфери чи галузі зокрема, вигоди для держави у цілому та її структурних одиниць, обґрунтовували механізми державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності на різних етапах історичного розвитку національної економіки тощо. Наприклад, серед наукових здобутків останніх років зокрема, Платонова І. О. зосередила увагу на дослідженні питання з позиції теорії державного управління [1]; у роботах Приймаченко Д. В. основний акцент зроблено на вивченні теоретико-методологічних засад формування митної політики держави та її реалізації митними органами [2]; Павліха Н. В., Тоцька О. Л. присвятили наукову роботу моделюванню та прогнозуванню експортно-імпортних операцій України [3]. Змінилися аспекти дослідження проблеми з початком повномасштабного вторгнення. У полі зору науковців опинилися правові основи регулювання зовнішньоекономічної діяльності – Панасюк О., Кобко Р. [4]; напрями удосконалення зовнішньоекономічної діяльності підприємства та питання формування стратегічного плану дій в умовах воєнного стану – Гринів Л. В., Михайлів Г. В. [5], механізм регулювання зовнішньоторговельної політики – Олійник О. В., Ксендзук, В. В. [6], а також трансформації, що мають місце у стратегії реалізації зовнішньоекономічної політики України – Скрипник С., Процевят О., Воронова О. [7].

ВИДІЛЕННЯ НЕВИРІШЕНИХ РАНІШЕ ЧАСТИН ЗАГАЛЬНОЇ ПРОБЛЕМИ, КОТРИМ ПРИСВЯЧУЄТЬСЯ СТАТТЯ

Незважаючи на значну кількість наукових робіт стосовно проблематики державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності, вимагають свого подальшого аналізу питання регулювання експортної діяльності інструментами митно-тарифної та нетарифної політики в умовах тих викликів, з якими зіштовхнулися українські підприємці від початку повномасштабного воєнного вторгнення в Україну; обґрунтування доцільності цих інструментів на шляху забезпечення валютних надходжень в державу, формування економічного потенціалу для майбутнього відновлення, а також розвитку й збереження міжнародного статусу України як держави; узагальнення проблем, що обмежили або навіть призвели до припинення діяльності національних експортерів на міжнародних ринках та зумовили доцільність пошуку нових ринків збуту продукції національного виробництва; виявлення важливості, місця та ролі інструментів регуляторного впливу, що мають характер преференцій для національних виробників як з боку уряду України так і від світових інституцій.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Метою статті є дослідження практичних аспектів державного регулювання експорту в умовах воєнного стану, узагальнення викликів і преференцій для національного виробника від застосування його інструментарію та визначення завдань з формування експортної стратегії.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Світова історія має численні приклади того, як воєнні конфлікти впливали на зовнішню торгівлю країн, які брали в них участь. Цей вплив схожий на ситуацію в Україні, оскільки тут також територія країни стає об'єктом впливу через окупацію чи масовані ракетно-артилерійські обстріли.

Невід'ємною складовою воєнних дій стала географічна обмеженість зовнішньої торгівлі України, зокрема експорту. Від початку повномасштабного воєнного вторгнення в Україну спочатку запроваджено часткове, а згодом і повне ембарго на імпорт товарів з Російської Федерації [8] та відповідно експорт продукції національного виробництва до Росії. Відтак, східний напрямок експорту України виявився повністю заблокований. На підтвердження цьому статистичні показники: експорт до рф за підсумками 2022 року проти рівня 2021 року зменшився з 3 414 088 дол. США до 492 762 дол. США, що становить майже 86%.

Війна змусила українських підприємців шукати як нових постачальників сировини для продукції національного виробництва так і нові ринки збуту для товарів, що раніше експортувалися в рф. Одночасно закриття ринку однієї держави – це завжди нові перспективи та можливості для підприємців на ринках

інших держав світу. З іншого боку, війна створила серйозні проблеми для українських експортерів у плані логістики, руйнації інфраструктурних об'єктів, зумовивши збитки, що оцінюються в сотні мільярдів доларів. На сьогоднішній день повний доступ до українських портів на Чорному та Азовському морях заблоковано, що позбавило можливості використовувати південний напрямок через Чорне море для зовнішньої торгівлі України. За таких умов єдиним доступним напрямком для зовнішньої торгівлі став західний. Відповідно, у цьому контексті повністю логічним є збільшення частки Європейського Союзу в географічній структурі зовнішньої торгівлі товарами.

За даними Trademap у 2022 році частка України у світовому експорті товарів становила 0,2% при вартості товарного експорту – 44 443 214 тис. дол. США. З таким показником Україна посідає 63 сходинку у світовому рейтингу країн експортерів. Порівняно з 2021 роком експорт товарів у 2022 році впав на 32%. Вартість експорту послуг становила 16 106 000 дол. США та зменшилася проти показника 2021 року на 12,4%. [9]. За підсумками 11 місяців 2023 року Україна експортувала товарів на суму 32 977 997 тис. дол. США. Зменшення експорту проти показника аналогічного періоду 2022 року становило 18,9% [10].

У структурі експорту України 15 % приходить на Польщу (рис. 1), другу сходинку з часткою 9% посідає Румунія, далі в рейтингу – Туреччина (7%) та Китай (6%).

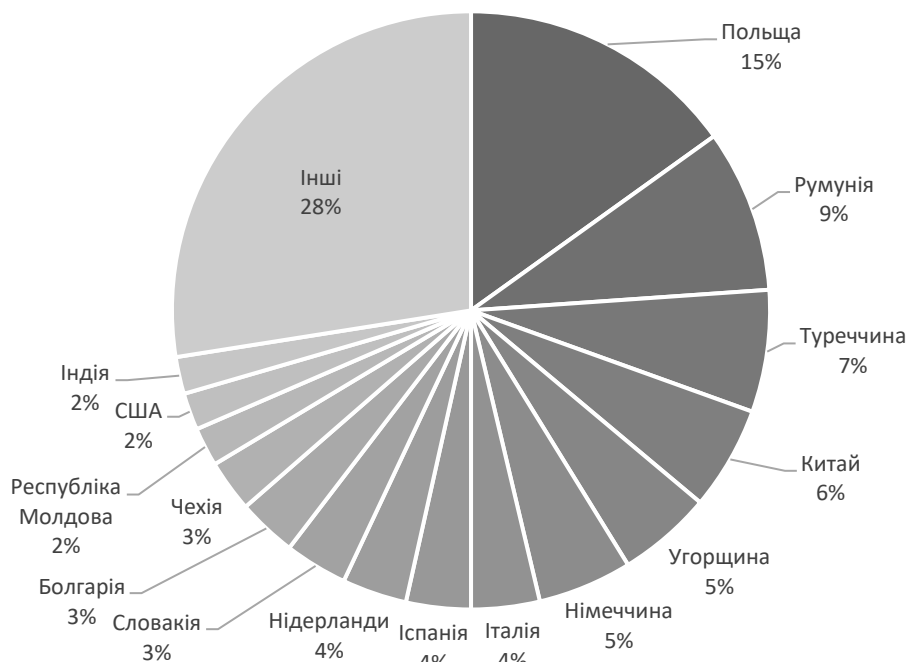

Рис. 1. Географічна структура експорту України у 2022 році (Джерело: побудовано за даними [9])

Натомість варто відмітити про зміни вартості експорту з країнами лідерами у географічній структурі експорту України. Так, якщо вартість експорту з Польщею у 2022 році проти рівня 2021 року зросла на 28%, а з Румунією – на 153%, то щодо Туреччини та Китаю відбулося зменшення вартості експорту відповідно на 29% та 69% (рис. 2).

Війна значно підірвала виробничі потужності сільського господарства та промисловості в Україні, що теж позначилося на експорті. Загалом скорочення експорту відбулось в усіх секторах національної економіки, проте нерівномірно. Найбільш суттєво скоротилися фізичні обсяги експорту продукції хімічної промисловості (на 68,9 %), металів та виробів із них (на 57,2 %), а також машин, устаткування та транспорту (на 43,2 %) і мінеральних продуктів (на 30,7 %). Меншими були темпи скорочення фізичних обсягів експорту паливно-енергетичних товарів (на 22,5 %), до того ж, їхні вартісні обсяги зросли на 16,6 %. Скорочення експорту продовольчої та сільськогосподарської продукції відбулося на 703 млн дол. США (або на 6,5 %) [11].

Нові виклики постали перед підприємцями через запровадження інструментів митно-тарифного та нетарифного регулювання як з боку України, так і з боку інших держав світу, що є свого роду реакцією уряду на потребу захисту населення, місцевих бізнесів, стабільності платіжного балансу тощо.

Для захисту мешканців держави та пом'якшення чи запобігання продовольчій небезпеці урядом України розширено перелік товарів, експорт яких підлягає квотуванню та ліцензуванню. Так, серед цих товарів: м'ясо великої рогатої худоби за окремими позиціями, жито, овес, гречка, просо, цукор, сіль, а також мінеральні добрива (азотні, фосфорні, калійні та комплексні) [12]. Для усіх цих товарних позицій запроваджено нульові квоти, тобто фактично з України заборонено їх експорт. Також запроваджено

необхідність ліцензування експорту пшениці, меслину, м'яса і яєць курей, кукурудзи та соняшникової олії. Варто зазначити, що перелік цих товарів постійно актуалізується залежно від потреб населення і стану національної економіки, одночасно експортні обмеження стосовно окремих продуктів частково пом'якшуються, зокрема, щодо добрив, м'яса великої рогатої худоби та ін. [13]. Часті зміни в правовому полі щодо номенклатури товарів, експорт яких підлягає нульовому чи обмеженому квотуванню, змушує підприємців регулярно моніторити цей перелік.

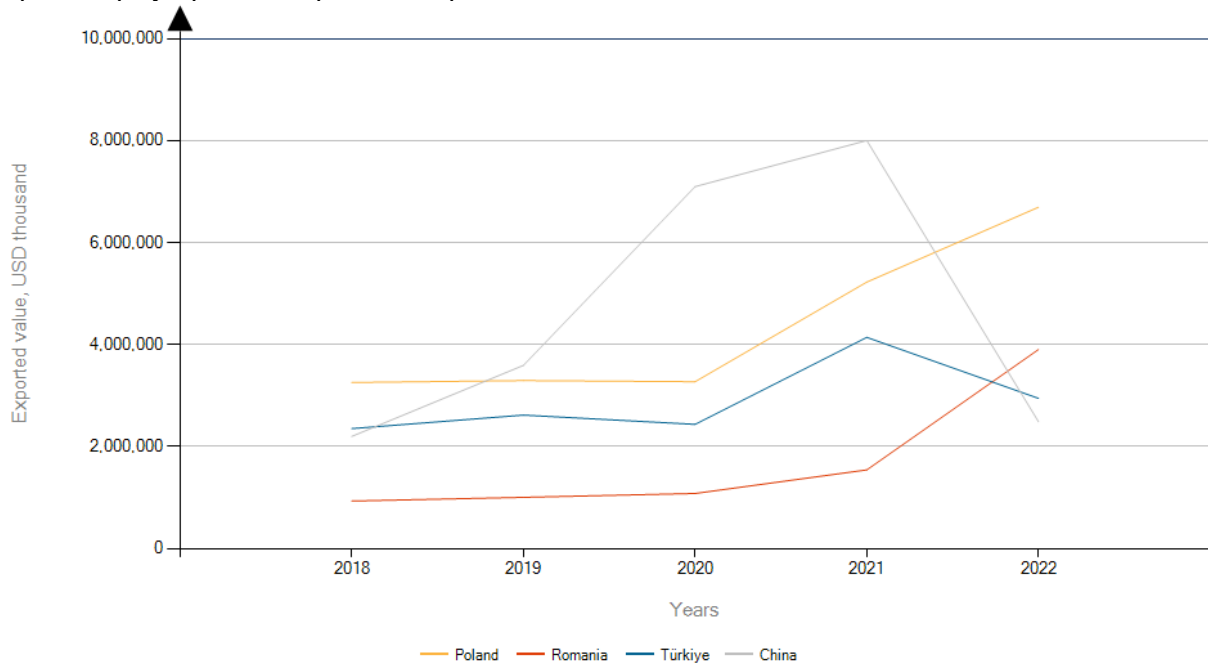

Рис. 2. Динаміка вартості експорту України [9]

Бар'єром виходу на світові ринки для вітчизняних товаровиробників є не лише квота на експорт, що встановлена урядом України. Інструментами, що блокують доступ до ринків збуту інших державах є мито та квоти з їх боку. Так, у довоєнні часи, український експорт орієнтувався на квоти безмитного експорту з України до ЄС. Однак, як своєрідна політична та економічна підтримка Україні в дуже складних умовах Європейською Радою у травні 2022 року на рік призупинено всі мита та квоти на український експорт до ЄС. Ухвалене у 2022 році рішення у травні 2023 року пролонговане ще на рік. Згідно з рішенням ЄС для України: скасовано мита для промислової продукції, а також призупинено застосування системи вхідних цін для фруктів та овочів; дію усіх тарифних квот для сільськогосподарської продукції; дію антидемпінгових мит на імпорту товарів походженням з України [14]. Про наміри скасувати усі мита на українські товари на рік оголосила і Канада. З червня 2022 р. Сполучені Штати на рік призупинили стягнення 25% мита з українських товарів.

Варто відмітити, що преференції та підтримка українського бізнесу в складних умовах війни здатні спричинити тиск на національних виробників країн, що ініціюють допомогу та викликати зловживання отриманими преференціями з боку українських підприємців. Така ситуація виникла щодо експорту зернових з України. Так додаткова пропозиція зерна на ринках країн Польщі, Угорщини, Словаччини, Туреччини, які стали альтернативними морю маршрутами експорту українського зерна спричинила тиск на національних фермерів, оскільки вплинула на ціни та можливості зберігання зернових. Як результат мала місце тимчасова заборона імпорту агропродукції з України для захисту інтересів місцевих виробників. Для уникнення конфліктних ситуацій та налагодження альтернативних маршрутів експорту української агропродукції Кабінет Міністрів України 31 жовтня 2023 року схвалює постанову «Про реалізацію експериментального проекту з верифікації суб'єктів агропромислового комплексу в умовах воєнного стану», що змінює правила експорту аграрної продукції. За позицією Міністерства аграрної політики та продовольства України, що підготувало проект згаданої вище Постанови, нові правила унеможливають зловживання та порушення законодавства під час експорту агропродукції.

Одночасно, послаблення митних обмежень для українських експортерів залишає інші перешкоди входження національних товаровиробників на ринки країн ЄС, зокрема такі як:

технічні бар'єри, що пов'язані з невідповідністю національних стандартів якості технічним регламентам та нормативам безпеки продукції в країнах ЄС. Це означає, що українські виробники, які раніше не могли постачати свою продукцію до ЄС через розходження у стандартах, все ще зіштовхнуться з цими перешкодами;

великі дотації та субсидії, які надаються виробникам харчової продукції в ЄС. Це чинить величезний тиск на національних експортерів подібних товарів, оскільки вони будуть конкурувати на європейському ринку за ціною.

Відтак, відкриття зовнішніх ринків для української продукції можна визнати лише як частковий і тимчасовий захід. При цьому, враховуючи проблеми українських виробників у сфері постачання сировини та логістики, важко передбачити, що українські експортери зможуть в повній мірі використовувати ці переваги.

Ще одним викликом, який постав перед українськими експортерами під час воєнного стану, є зміна граничних строків розрахунків за операціями з експорту товарів. Так, з 5 квітня 2022 року для всіх експортних операцій встановлено максимальний термін розрахунків у 90 календарних днів. Такий крок призначений для збереження стабільності фінансової системи, запобігання виведенню капіталу за кордон і уникнення макроекономічних дисбалансів. Це значуще скорочення строків порівняно з умовами в мирний період, коли вони становили 365 календарних днів. З 8 червня 2022 року НБУ збільшив граничні строки розрахунків із 90 до 120 календарних днів, розширивши їх 9 липня зі 120 до 180 днів. Порушення строків розрахунків може призвести до нарахування пені, яка складає 0,3% від суми неоплачених коштів за договором за кожен день прострочення. Більше того, центральний орган Державної податкової служби може накладати штрафні санкції на юридичні особи в розмірі до 100% суми операції, яка була проведена з порушенням валютного законодавства. Ці санкції мають на меті стимулювати дотримання валютних законів та строків розрахунків, забезпечити стабільність платіжного балансу та уникнути недозволеної фінансової діяльності. У випадку невиконання валютних норм і обов'язків, бізнеси повинні розраховуватися із можливими фінансовими наслідками та штрафами.

Перешкодою для укладання експортних зовнішньоекономічних угод стала неможливість для більшої кількості підприємців чоловічої статі віком від 18 до 60 років, які підпадають під військовий обов'язок, особистої присутності під час укладення контракту з іноземними партнерами. За таких обставин логічним виходом є укладення контрактів в електронній формі, що дозволено законодавством України. Одночасно важливо враховувати, що Україна не уклала жодних міжнародних договорів про взаємне визнання сертифікатів відкритих ключів та електронних цифрових підписів (ЕЦП) або кваліфікованих електронних підписів (КЕП), які гарантували б їхню легальність та визнання за кордоном. Це може створювати певні ризики, оскільки відсутні механізми забезпечення гарантій дотримання умов контракту протилежною стороною.

Підтримка експорту є важливим стратегічним пріоритетом держави особливо в умовах війни. Перш за все, експорт дозволяє підприємцям розширити ринки збуту своєї продукції за межі внутрішнього ринку. Особливої важливості питання набуває в умовах обмеженого платоспроможного попиту на продукцію на внутрішньому ринку в умовах саме воєнного стану через зміни як у структурі продуктів споживання так і через зменшення попиту з боку національних споживачів. У свою чергу, орієнтація на нові ринки збудує забезпечить стабілізацію виробництва, сприятиме збереженню робочих місць, збільшенню валового внутрішнього продукту та економічному розвитку. По-друге, експорт генерує валютні надходження, що важливо для стабілізації національної валюти та забезпечення платіжного балансу держави. У числі стратегічних переваг експортної діяльності й те, що він надає можливість національним суб'єктам підприємницької діяльності взаємодіяти з міжнародними партнерами, вивчати нові ринки та здобувати досвід, який здатен підвищити конкурентоспроможність національної продукції та зміцнити з часом позиції країни на світовому ринку.

Саме через стратегічну важливість робота із підтримки експортного бізнесу України в умовах війни ведеться численними урядовими інституціями, зокрема, Міністерством економічного розвитку, Міністерством фінансів, Міністерством закордонних справ, Національним банком України, Державною установою «Офіс з розвитку підприємництва та експорту», а також недержавними інституціями, зокрема торгово-промисловою палатою.

Державна установа «Офіс з розвитку підприємництва та експорту» запустила оперативну платформу, яка надає важливу інформацію для українських експортерів в умовах війни. Ця платформа є дуже важливим ресурсом для експортерів, оскільки надає актуальну інформацію про зміни в законодавчій базі зовнішньоекономічної діяльності, допомагає у налагодженні співпраці з іноземними партнерами, надає інформацію про державні та донорські програми та приватні ініціативи підтримки підприємців в умовах війни. Все це сприяє збереженню бізнесу та робочих місць. Платформа також надає інформацію про міжнародні тендери, виставки, ярмарки, торгові місця та інші можливості для розширення експортну України. Офіс активно сприяє популяризації та просуванню експортного бренду України на міжнародному рівні.

Важливу роль у підтримці національних експортерів посідає ПрАТ «Експортно-кредитне агентство» (ЕКА), засновником якого є держава в особі Кабінету Міністрів України. Головною метою своєї діяльності, що полягає у стимулюванні масштабної експансії експорту товарів, робіт, послуг українського походження, ЕКА реалізує через страхування фінансових ризиків, що виникають під час здійснення українського експорту. Це мало місце завдяки співпраці з 10-ма українськими банками, які надають фінансування

експортерам під страхове покриття агентства за індивідуальним принципом або за програмою портфельного страхування. Завдяки співпраці з ЕКА український бізнес у 2023 році зберіг і створив 3077 робочих місць. Найбільші обсяги експорту підтримали: Райффайзен Банк (3 млрд грн), Укргазбанк (1,75 млрд грн) та Ощадбанк (1,12 млрд грн). Найбільш активно користувалися можливостями співпраці з ЕКА з банками експортери у Хмельницькій області (2,43 млрд майбутньої експортної виручки), м. Києві (1,35 млрд грн) та Дніпропетровській області (829 млн грн) [15]. Найбільше продукції українські виробники, застраховані в ЕКА, продавали своїм клієнтам з Польщі, Німеччини та Туреччини, а найбільше експортованих товарів належали до: продукції переробної промисловості, сільського, лісового та рибного господарства та гуртової торгівлі.

Для українських підприємців з експортним потенціалом та інноваційними ідеями у 2024 році відкриті можливості до отримання грантової підтримки в межах реалізації урядової ініціативи «єРобота» під егідою Міністерства економіки України. Так, 100 грантів по 10 000 євро кожен надають у межах програми міжнародної співпраці «EU4Business: відновлення, конкурентоспроможність та інтернаціоналізація МСП» за фінансування Європейського Союзу та уряду Німеччини [16]. Гранти на просування експорту доступні для малих та середніх підприємств, що працюють у сферах: переробки (машинобудівна, меблева, харчова та легка промисловість); креативних індустрій; логістики та транспорту або в інших секторах з потенціалом експорту.

Торгово-промислова палата України втілює консультаційну ініціативу «Відновлюйся та екпортуй» для допомоги українським підприємцям (представникам мікро, малого та середнього бізнесу) у просуванні продукції та послуг національного виробництва за кордоном під час війни. Ініціатива реалізується до 1 травня 2024 року за підтримки проекту «Розвиток МСП: економічна інтеграція внутрішньо переміщених осіб та відновлення бізнесу», який впроваджує Представництво Міжнародної організації з міграції (МОМ) в Україні та фінансує Уряд Німеччини через Німецький банк розвитку (KfW). Українським виробникам продукції надаються безкоштовні консультації з питань вибору нових ринків збуту продукції національного виробництва, пошуку бізнес-ідей для розвитку експортного напрямку, пошуку потенційних бізнес-партнерів та покупців, просування продукції, її сертифікації, маркування, а також консультації щодо митних питань – контрактів, документів, походження товарів, транспортування тощо. Перевага надається релокованим бізнесам, які мають продукт з експортним потенціалом, не зупинили виробничий процес та прагнуть розвивати експорт.

Загалом усі дії уряду з підтримки експорту зорієнтовані на реалізацію експортної стратегії держави, яка втілюється в тяжкі для країни часи. У сукупності інструментарій політики державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності покликаний створити сприятливі умови, що стимулюють експорт; сприяти розвитку послуг з підтримки бізнесів, орієнтованих на світові ринки; забезпечити удосконалення навичок та компетентностей, необхідних малим та середнім підприємствам для участі у світовій торгівлі.

ВИСНОВКИ З ДАНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

У результаті проведеного аналізу можна відзначити, що, сучасні умови, в яких наразі функціонують національні товаровиробники, реалізуючи основу мету свого існування, вимагають від них швидкої адаптації до численних викликів. Одночасно, ефективність управлінських рішень здебільшого визначається не лише рівнем кваліфікації менеджменту суб'єктів підприємницької діяльності, їх здатністю миттєво ухвалювати стратегічні управлінські рішення, зокрема щодо стратегії виходу на світові ринки, а також рівнем державної політики та діями світової спільноти, покликаними надати допомогу Україні в умовах воєнного стану. Наразі в межах експортного напрямку в Україні наявні можливості та втілено інструменти державної регуляторної політики, щодо просування українських товарів та послуг за кордоном, дослідження зовнішніх ринків, розвитку експортних компетенцій українського бізнесу, організації участі українських експортерів у міжнародних заходах тощо. Долаючи виклики війни та готуючись до розбудови і відновлення економіки України в післявоєнний період, суб'єктам зовнішньоекономічної діяльності важливо на базі створених можливостей всесторонньо консолідувати свої зусилля у напрямі збільшення експорту для майбутнього економічного зростання України.

Література

1. Платонова І. О. Розвиток механізмів державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Україні : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук з держ. управління : спец. 25.00.02 «Механізми державного управління» / І. О. Платонова. – Харків, 2020. – 23 с.
2. Приймаченко Д. В. Митна політика держави та її реалізація митними органами: монографія / Д. В. Приймаченко. – Дніпропетровськ: Академія митної служби України, 2006. – 332 с.
3. Павліха Н. В., Тоцька О. Л. Моделювання зовнішньоекономічної діяльності України: монографія / Н. В. Павліха, О. Л. Тоцька. – Луцьк: Вежа-Друк, 2018. – 152 с.
4. Панасюк О., Кобко Р. Стан правового регулювання зовнішньоекономічної діяльності / О. Панасюк, Р. Кобко // Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. – 2023. – № 3. – С. 132-136.

5. Гринів Л. В., Михайлів Г. В. Особливості ЗЕД підприємств України в умовах глобалізації та воєнного стану [Електронний ресурс] / Л. В. Гринів, Г. В. Михайлів // Наукові інновації та передові технології. – 2023. – 14(28). – С. 74-84. Режим доступу: <http://perspectives.pp.ua/index.php/nauka/article/view/7871/7915>.
6. Олійник О. В., Ксендзук В. В. Державне управління зовнішньоторговельною діяльністю країни в умовах воєнного стану [Електронний ресурс] / О. В. Олійник, Ксендзук В. В. // Економіка, управління та адміністрування. – 2022. – 4(102). – С. 50–60. Режим доступу: [https://doi.org/10.26642/ema-2022-4\(102\)-50-60](https://doi.org/10.26642/ema-2022-4(102)-50-60).
7. Скрипник С., Процевят О., Воронова О. Особливості регулювання зовнішньоекономічної діяльності в умовах воєнного стану [Електронний ресурс] / С. Скрипник, О. Процевят, О. Воронова // *Економіка та суспільство*. – 2022. – № 38. – Режим доступу: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1308>.
8. Україна повністю заборонила експорт товарів до росії. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3580710-ukraina-povnistu-zaboronila-eksport-tovariv-do-rosii.html>.
9. Trademap [Електронний ресурс] : [веб-сайт]. – Режим доступу: <https://www.trademap.org/Index.aspx>.
10. Зовнішньоекономічна діяльність: економічна статистика [Електронний ресурс] // Державна служба статистики України : [веб-сайт]. – Режим доступу: <https://www.ukrstat.gov.ua/>.
11. Вплив війни на зовнішню торгівлю України (за підсумками першого півріччя 2022 р.). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2022-08/us-gavrilenko-tablici_merged_0.pdf.
12. Зовнішньоекономічна діяльність в умовах війни. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://biz.ligazakon.net/analitics/210611_zovnishnoekonomichna-dyalnst-v-umovakh-vyni.
13. Про затвердження переліків товарів, експорт та імпорт яких підлягає ліцензуванню, та квот на 2023 рік [Електронний ресурс] : Постанова КМУ від 27 грудня 2022 р. № 1466. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1466-2022-%D0%BF#Text>.
14. Прасад А. Рада ЄС схвалила продовження безмитної торгівлі з Україною на рік. [Електронний ресурс]. – Режим доступу <https://forbes.ua/news/rada-evropi-skhvalila-prodovzhennya-bezmitnoi-torgivli-z-ukrainoyu-na-rik-25052023-13840>.
15. За 2023 рік Експортно-кредитне агентство підтримало 7,84 млрд грн експорту. [Електронний ресурс]. – Режим доступу <https://export.gov.ua/news/5176-za-2023-rik-eksportno-kreditne-agentstvo-pidtrimalo-784-mlrd-grn-eksportu>.
16. Гранти для ММСП України з експортною спроможністю та інноваційним потенціалом. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://export.gov.ua/news/5184-granti-dlia-mmsp-ukraini-z-eksportnoiu-spromozhnistiu-ta-innovatsiinim-potentsialom>.

References

1. Platonova I. O. Rozvytok mekhanizmiv derzhavnoho rehulivannia zovnishnoekonomichnoi diialnosti v Ukraini : avtoref. dys. na здобуття наук. ступеня канд. наук з держ. управління : spets. 25.00.02 «Mekhanizmy derzhavnoho upravlinnia» / I. O. Platonova. – Kharkiv, 2020. – 23 s.
2. Prymachenko D. V. Mytna polityka derzhavy ta yii realizatsiia mytnymy orhanamy: monohrafiia / D. V. Prymachenko. – Dnipropetrovsk: Akademiia mytnoi sluzhby Ukrainy, 2006. – 332 s.
3. Pavlikha N. V., Totska O. L. Modeliuvannia zovnishnoekonomichnoi diialnosti Ukrainy: monohrafiia / N. V. Pavlikha, O. L. Totska. – Lutsk : Vezha-Druk, 2018. – 152 s.
4. Panasiuk O., Kobko R. Stan pravovoho rehulivannia zovnishnoekonomichnoi diialnosti / O. Panasiuk, R. Kobko // Naukovyi visnyk Dnipropetrovskoho derzhavnoho universytetu vnutrishnikh sprav. – 2023. – № 3. – S. 132-136.
5. Hryniiv L. V., Mykhailiv H. V. Osoblyvosti ZED pidpriemstv Ukrainy v umovakh hlobalizatsii ta voiennoho stanu [Elektronnyi resurs] / L. V. Hryniiv, H. V. Mykhailiv // Naukovi innovatsii taпередові tehnologii. – 2023. – 14(28). – S. 74-84. Rezhym dostupu: <http://perspectives.pp.ua/index.php/nauka/article/view/7871/7915>.
6. Oliinyk O. V., Ksendzuk V. V. Derzhavne upravlinnia zovnishnotorhovelnou diialnistiu krainy v umovakh voiennoho stanu [Elektronnyi resurs] / O. V. Oliinyk, Ksendzuk V. V. // Ekonomika, upravlinnia ta administruvannia. – 2022. – 4(102). – S. 50–60. Rezhym dostupu: [https://doi.org/10.26642/ema-2022-4\(102\)-50-60](https://doi.org/10.26642/ema-2022-4(102)-50-60).
7. Skrypnyk S., Protseviat O., Voronova O. Osoblyvosti rehulivannia zovnishnoekonomichnoi diialnosti v umovakh voiennoho stanu [Elektronnyi resurs] / S. Skrypnyk, O. Protseviat, O. Voronova // Ekonomika ta suspilstvo. – 2022. – № 38. – Rezhym dostupu: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1308>.
8. Ukraina povnistu zaboronyla eksport tovariv do rosii. [Elektronnyi resurs] – Rezhym dostupu: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3580710-ukraina-povnistu-zaboronila-eksport-tovariv-do-rosii.html>.
9. Trademap [Elektronnyi resurs] : [vib-sait]. – Rezhym dostupu: <https://www.trademap.org/Index.aspx>.
10. Zovnishnoekonomichna diialnist: ekonomichna statystyka [Elektronnyi resurs] // Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy : [vib-sait]. – Rezhym dostupu: <https://www.ukrstat.gov.ua/>.
11. Vplyv viiny na zovnishniu torhivliu Ukrainy (za pidsumkamy pershoho pivrichchia 2022 r.). [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2022-08/us-gavrilenko-tablici_merged_0.pdf.
12. Zovnishnoekonomichna diialnist v umovakh viiny. [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: https://biz.ligazakon.net/analitics/210611_zovnishnoekonomichna-dyalnst-v-umovakh-vyni.
13. Pro zatverdzhennia perelikiv tovariv, eksport ta import yakykh pidliahaie litsenzuvanniu, ta kvot na 2023 rik [Elektronnyi resurs] : Postanova KМУ vid 27 hrudnia 2022 r. № 1466. – Rezhym dostupu : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1466-2022-%D0%BF#Text>.
14. Prasad A. Rada YeS skhvalyla prodovzhennia bezmytnoi torhivli z Ukrainoiu na rik. [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu <https://forbes.ua/news/rada-evropi-skhvalila-prodovzhennya-bezmitnoi-torgivli-z-ukrainoyu-na-rik-25052023-13840>.
15. Za 2023 rik Eksportno-kredytne ahentstvo pidtrimalo 7,84 mlrd hrn eksportu. [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu <https://export.gov.ua/news/5176-za-2023-rik-eksportno-kreditne-agentstvo-pidtrimalo-784-mlrd-grn-eksportu>.
16. Hranty dlia MMSP Ukrainy z eksportnoiu spromozhnistiu ta innovatsiinym potentsialom. [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <https://export.gov.ua/news/5184-granti-dlia-mmsp-ukraini-z-eksportnoiu-spromozhnistiu-ta-innovatsiinim-potentsialom>.